

Η κοινωνία των πολιτών

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ν. ΜΑΝΙΑΤΗΣ

Λατινικά: αναγκαία γλώσσα

ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΤΡΟΥ ΛΑΓΚΙΟΪΑ

Η πρόσφατη απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να επαναφέρει τα Λατινικά στην τρίτη τάξη του Ενιαίου Λυκείου, άρα και στα πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα, είναι για κάθε κλασικιστή μια καλή είδηση αποκατάστασης. Το παρόν άρθρο αναφέρεται, πρώτον, στον χαρακτήρα των Λατινικών ως σημαίνοντος παιδαγωγικού και μορφωτικού αγαθού για την υποχρεωτική εκπαίδευση και, δεύτερον, στη δυνατότητά τους να συμβάλουν δραστικά προς την ερμείωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας εκ μέρους της Ελλάδας.

Τα σχολικά Λατινικά ακολούθησαν σχεδόν ως σήμερα τη μεταπολιτευτική ελλαδική πρακτική που φαίνεται ότι ταυτίζει τους εκπαιδευτικούς σχεδιασμούς με την τετραετή κυβερνητική θητεία. Οι μεγαλύτερες διάρκειες δομές, όπως π.χ. οι πανελλαδικές εξετάσεις ή οι εκάστοτε εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, πέραν των όποιων θετικών τους στοιχείων, διαωρίζουν ένα συμπαγές σχολικό (και όχι μόνο) εξεταστικοκεντρικό σύστημα, το οποίο έχει θέσει ως προϋπόθεση εκπαιδευτικής επιτυχίας την απόκτηση τεχνικών αποστήθισης.

Το απαράλλακτο μέχρι σήμερα σύγγραμμα είναι σε χρήση από τη δεκαετία του 1980, για περίπου 40 περίπου. Αν και με ύλη γενικά επαρκή για την επαφή των μαθητών με τη μορφοσυνητακτική δομή της λατινικής, η πολιτισμική πληροφορία του εγχειριδίου αυτού ή είναι ανύπαρκτη ή δεν έχει καμία σχέση με ό,τι η νεανική εμπειρία αντιλαμβάνεται ως τέτοια. Η επαναφορά των Λατινικών στις ελλαδικές σχολικές τάξεις κάνει επιτακτική την ανάγκη για νέο σύγγραμμα.

Τα Λατινικά, ως μάθημα πολιτισμού, χρησιμοποιούν την εκπαίδευση για να δημιουργήσουν παιδεία. Παρέχουν υποδείγματα βίου, ασκήσεις παραδειγματισμού, που συμπλέκονται με το φαντασιακό του μαθητή και του προτείνουν πιθανές ερμηνείες του κόσμου. Οι ιδέες αυτές βρίσκονται στην «Πολιτεία» του Πλάτωνα καθώς και στη «Res Publica» του Κικέρωνα, στην «Ιλιάδα» και στην «Οδύσσεια». Τις απολαμβάνω στην «Αινεϊάδα» του Βιργιλίου κάθε καλοκαίρι στη Ρόδο, στους Έλληνες λυρικούς και στα «Carmina» του Κάτουλλου, στις ελληνικές και λατινικές πηγές ευρωπαϊκής ιστορίας του υπόλοιπου χρόνου στο Μπάρι. Τα υποδείγματα βίου που ανασύρω από την πολιτισμικά αυτή δεξαμενή ενισχύουν την ατομική μου ελευθερία, ώστε να επιλέξω τις πιο κατάλληλες για τον δικό μου κόσμο ιδέες.

Τα Λατινικά είναι μάθημα πολιτισμού και όχι πεπαλαιωμένης γλωσσολογίας μέσω μορφοσυνητακτικών ασκήσεων που μας εφοδιάζουν με άχρηστες συνήθειες μνημοτεχνικής μάθησης, μάλιστα περιορισμένες: *Ovidius poeta in terra Pontica exultat si Regina rosas amat.*

Η επανασύσταση των σχολικών Λατινικών ως μαθήματος πολιτισμού απαιτεί τη δημιουργία σύγχρονου σχολικού εγχειριδίου που ίσως συναντήσει αντιδράσεις λόγω του παγιωμένου συστήματος παραπαιδείας, το οποίο έχει επί δεκαετίες οργανωθεί γύρω από τα σχολικά μαθήματα. Φαίνεται μάλιστα πως έχει μεγαλύτερες από όσο θα περίμενε κανείς ρίζες μέσα στο δημοκρατικό εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας – σε σύγκριση τουλάχιστον με την Ιταλία – και αντλεί δύναμη από την εξεταστικοκεντρική εκπαίδευση. Στις εκπαιδευτικές βαθμίδες της Ελλάδας υπάρχουν βαθιά καλλιεργημένοι ειδικοί, με χάρισμα παιδαγωγικής εμπειρίας

ΜΟΤΙΒΗΜΑ ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΝΤΑΝΙΝΙΔΗΣ

και εμπνευσμένες μεθόδους, αλλά αυτοί – όπως και στην Ιταλία – βρίσκονται συνήθως εκτός των κέντρων πολιτικών αποφάσεων και των τεχνικών επιτροπών. Τα σχολικά Λατινικά λοιπόν και χρειάζονται και αξίζουν την αρωγή της αριστείας, όχι με βάση ονομαστικούς τίτλους, διοικητικές και εκπαιδευτικές θέσεις πολυτελών αρμοδίων και άλλα παρόμοια, αλλά με βάση την απανταχού αριστεία και την ανηπαρβολή των διεθνών συστημάτων και των εμπειριών διδασκαλίας. Η επισήμανση αυτή φέρνει ξανά στο προσκήνιο την προβληματική γύρω από την προαγωγή της ευρωπαϊκής ταυτότητας εντός του ελλαδικού σχολικού συστήματος.

Τα σχολικά Λατινικά είναι μια πολύ καλή ευκαιρία για να επανεξεταστεί το ενδεχόμενο μιας σταθερής, δηλαδή εθνικής, εκπαιδευτικής πολιτικής, που θα χαρτογραφήσει τον επιθυμητό ρόλο της Ελλάδας εντός της υπόλοιπης Ευρώπης. Αυτή είναι άλλωστε η αξία της κλασικής παιδείας, να αναγεται στη διαχρονία πέρα από την εκάστοτε συγκυριακή συγκρότηση. Η Ελλάδα συμμετέχει από το τέλος της δεκαετίας του 1970 (πολύ νωρίτερα από άλλες και μάλιστα μεγαλύτερες χώρες) στον ευρωπαϊκό μαραθώνιο, πολλές φορές όμως αγωνίζεται μετ' εμποδίων. Οι πρόσφατες επιτυχίες της Ελλάδας δεν είναι ευκαταφρόνητες, είναι απόδειξη ότι η εθνική προσπάθεια και η πίστη στους πραγματικά ειδικούς αρκούν για να κερδίσει κανείς πολύτιμο έδαφος και να γίνει παράδειγμα προς μίμηση.

Από την πλευρά της η υπόλοιπη Ευρώπη είναι καιρός να σκεφτεί την ουσιαστικότερη ενασχώληση

με την ανθρωπιστική παιδεία και τον αυξημένο εκπαιδευτικό ρόλο των Ελληνικών και των Λατινικών. Στην υποθετική μάλιστα περίπτωση που τα κράτη-μέλη εκχωρούσαν ένα μέρος του ανθρωπιστικού εκπαιδευτικού τους σχεδιασμού στην Ένωση, το κλασικό μας παρελθόν θα μπορούσε να συνεισφέρει σοβαρές προτάσεις. Το έχουμε άλλωστε ξαναψήσει στην Αναγέννηση και στον Διαφωτισμό. Σήμερα η Ελλάδα φαίνεται να πρωτοτυπεί εκπαιδευτικά: προτείνει ουσιαστικές λύσεις στα κοινά προβλήματα μας, ώστε να αναλογιστούμε και οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι το παράδειγμά της!

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

Ο Alessandro Lagioia είναι επίκουρος καθηγητής Λατινικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μπάρι Aldo Moro και επισκέπτης καθηγητής στο Τμήμα Φιλολογίας του ΕΚΠΑ (2019). Κατάγεται κατά τη φύση από τη Ρόδο και τα ελληνικά είναι η δεύτερη μητρική του γλώσσα

Τα σχολικά Λατινικά είναι μια πολύ καλή ευκαιρία για να επανεξεταστεί το ενδεχόμενο μιας σταθερής, δηλαδή εθνικής, εκπαιδευτικής πολιτικής, που θα χαρτογραφήσει τον επιθυμητό ρόλο της Ελλάδας εντός της υπόλοιπης Ευρώπης